

isolation of convicts; fifth, the humanization of punishment in the expansion of normative possibilities of applying the system of measures alternative to deprivation of liberty.

References:

1. The Russian army committed 6684 crimes against the national security of Ukraine. URL: <https://armyinform.com.ua/2022/05/27/rosarmiya-zdijsnyla-6684-zlochyny-proty-nacjonalnoyi-bezpeky-ukrayiny/> (application date 09/29/2022)
2. Batiuk O.V., Dmytriv S.O. On the issue of organizing the investigation of war crimes. Social and legal studies. 2021. Issue 3 (13). P. 77–87.
3. Nikolayenko T.B. Theoretical and legal principles for the appointment and execution of special punishments for military personnel. Kyiv, 2019. 556 p.

ЩОДО ПОНЯТТЯ «ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАПОБІГАННЯ ПОТРАПЛЯННЮ У МІСЦЯ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ ЗАБОРОНЕНИХ ПРЕДМЕТІВ, ВИРОБІВ І РЕЧОВИН»

Березюк К. Г.

доктор філософії в галузі права,

екс-членкиня ЦВК України

м. Львів, Україна

Паньковець Ю. А.

студентка 3 курсу юридичного факультету

Міжнародного економіко-гуманітарного університету

імені академіка Степана Дем'янчука

м. Рівне, Україна

Поняття «індивідуальне запобігання потраплянню у місця позбавлення волі заборонених предметів, виробів і речовин» введено Березюк (Махніцькою) К.Г. та професором Колбом О.Г. при здійсненні дослідження цього питання.

Отже, «індивідуальне запобігання потраплянню у місця позбавлення волі заборонених предметів, виробів і речовин» – це комплекс заходів спеціально-кримінологічного характеру, що здійснюються відповідними суб'єктами запобігання злочинності згідно принципів нормативно-

правових актів та які спрямовані на виявлення засуджених, позбавлених волі, та інших осіб, схильних до вчинення даного правопорушення чи злочину, а також здійснення на них і оточуюче їх середовище профілактичного впливу з метою недопущення вказаних правопорушень (злочинів) та нейтралізації, блокування, усунення тощо детермінант, які спричинюють та обумовлюють формування і реалізацію мотивів протиправної поведінки профілактикованої особи [9, ст. 207].

Виходячи із змісту запропонованого поняття, до об'єктів індивідуального запобігання потраплянню до засуджених, позбавлених волі, заборонених предметів, речовин і виробів слід віднести такі із них:

1. Раніше судимі особи, які тримались в установах попереднього ув'язнення та кримінально-виконавчих установах закритого типу, арештних домах та виховних колоніях, у силу отриманого ними протиправного досвіду життєдіяльності під час виконання покарання у виді позбавлення волі.

Такий підхід ґрунтується на положеннях КВК України, що встановлюють:

а) правила переміщення засуджених під вартою, відповідно до яких, окремо від інших таких осіб у місця позбавлення волі направляються дорослі та неповнолітні засуджені, а також засуджені до довічного позбавлення волі – окремо від інших осіб (ч. 2 ст. 88 КВК України).

б) правила роздільного тримання засуджених до позбавлення волі у виправних і виховних колоніях (ст. 92 КВК), відповідно до яких вперше засуджені до позбавлення волі тримаються окремо від тих, які раніше відбували покарання у виді позбавлення волі (ч. 2) [1];

2. Злісні порушники встановленого порядку відбування покарання, антисуспільна настанова та протиправна поведінка яких у ході відбування покарання у виді позбавлення волі свідчить, з одного боку, про умисне ігнорування норм і приписів пов'язаних з виконанням та відбуванням даного покарання, а з іншого, як показує практика, тісно пов'язане з правопорушеннями, які стосуються потрапляння у місця позбавлення волі заборонених предметів, речовин і виробів.

Правовою та, одночасно, фактичною підставою для постановки зазначеної категорії осіб на профілактичний облік СІЗО, КВУ закритого типу, арештних домів і виховних колоній виступають положення:

а) ст. 133 КВК, у якій дано перелік правопорушень, які законодавець відніс до категорії злісних порушень встановленого порядку відбування покарання [1];

б) ч. 4 ст. 94 КВК, у якій мова ведеться про те, що засуджені, які систематично (два і більше разів) вчиняють злісні порушення встановленого порядку відбування покарання, що загрожують безпеці персоналу, засуджених або інших осіб тримаються у дільниці посиленого контролю колоній [1];

в) ст. 100 та ч. 3 ст. 101 КВК, відповідно до яких залежно від поведінки засудженого засуджені, які злісно порушують режим відбування покарання, можуть бути переведені з дільниці соціальної реабілітації до іншої дільниці, з колонії середнього рівня безпеки чи звичайного жилого приміщення колонії максимального рівня безпеки в приміщення камерного типу максимального рівня безпеки [1].

г) п. 5 ч. 1 ст. 3 Закону України «Про адміністративний нагляд за особами звільненими з місць позбавлення волі», у якій зазначено, що адміністративний нагляд встановлюється щодо засуджених до позбавлення волі за тяжкі, особливо тяжкі злочини або засуджених два і більше разів до позбавлення волі за умисні злочини, якщо під час відбування покарання їх поведінка свідчила, що вони вперто не бажають стати на шлях виправлення і залишаються небезпечними для суспільства [3].

3. Особи, засуджені за вчинення злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інших злочинів проти здоров'я населення (розділ XIII Особливої частини КК України) [7].

Правовою та фактичною підставою постановки на облік зазначеної категорії засуджених є положення п. «г» ч. 1 ст. 3 Закону України «Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі», згідно яких адміністративний нагляд встановлюється за особами, засудженими до позбавлення волі за один із злочинів, пов'язаних з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів [3] – навіть у випадках відсутності у них дисциплінарних проступків у ході відбування даного покарання.

4. Організатори та члени організованих злочинних груп і організацій (ст. 28 КК України).

Правовою та фактичною підставою для постановки таких засуджених до позбавлення волі на профілактичний облік є положення Закону України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю», у п. «б» ч. 1 ст. 5 якого зазначено, що до системи органів, які здійснюють боротьбу з організованою злочинністю відносяться державні органи, які беруть участь у боротьбі з організованою злочинністю в межах виконання покладених на них основних функцій (до таких, зокрема, відносяться й органи та установи виконання покарань), а в ст. 2 – про те, що метою цієї боротьби є усунення причин і умов існування організованою злочинності [6].

5. Об'єкти профілактичного обліку, що визначені в ст. 6 закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», а саме:

а) засудженні, щодо яких є інформація про злочини, що готуються;

б) інших засуджених, які представляють оперативний інтерес при наявності для цього правових підстав.

б. Інші категорії засуджених, що визначені як суб'єкти проти-правних діянь у відповідних законах (Закон України «Про тероризм» [5]; Кодекс законів України про адміністративні правопорушення [8]; Закон України «Про захист суспільної моралі» [4]; інші).

При цьому, варто зазначити, що до здійсненої класифікації об'єктів профілактичного обліку у місцях позбавлення волі не віднесені ті із них, які закріплені на відомчому нормативно-правовому рівні, позаяк такий підхід суперечить вимогам Конституції України (ст. ст. 19, 63, 92), відповідно до яких правообмеження для засуджених встановлюються виключно на підставі закону.

До таких, як показали результати вивчення практики, відносяться:

1) засуджені, схильні до втечі; 2) засуджені, схильні до нападу та захоплення заручників; 3) засуджені, схильні до самогубства або члено-ушкодження; 4) засуджені, які організують або приймають участь в азартних іграх під матеріальну зацікавленість [2, с. 16].

Виходячи з цього та з метою приведення змісту індивідуального запобігання злочинам і правопорушенням, що мають місце в СІЗО, КВУ закритого типу, арештних домах і виховних колоніях, до вимог закону логічно було КВК України доповнити ст. 104-1 «Об'єкти запобіжної діяльності в колоніях», у якій визначити всі ті із них, які на сьогодні встановлюються на підставі підзаконних нормативно-правових актів, з урахуванням їх класифікації.

Література:

1. Кримінально-виконавчий кодекс України : прийнятий 11 липня 2003 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 3-4. Ст. 21.
2. Про стан правопорядку, ізоляції та нагляду, діяльність підрозділів охорони, пожежної безпеки та воєнізованих формувань Державної кримінально-виконавчої служби України у 2016 році : інформ. бюлетень. Київ : Департамент Державної кримінально-виконавчої служби Міністерства юстиції України, 2017. 34 с.
3. Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі : Закон України від 01 грудня 1994 року. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua> дата звернення 08.10.2022.
4. Про захист суспільної моралі : Закон України від 20 листопада 2003 року № 1296-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 14. Ст. 192.
5. Про боротьбу з тероризмом : закон України від 20 березня 2003 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 25. Ст. 180.

6. Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю : Закон України від 30 червня 1993 року № 3341-XI. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 35. Ст. 358.
7. Про обіг в Україні наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів : Закон України від 08 липня 1999 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 36. Ст. 317.
8. Кодекс України про адміністративні правопорушення : прийнятий 07 грудня 1984 року. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1984. № 51 (додаток). Ст. 1122.
9. Запобігання потраплянню у місця позбавлення волі заборонених предметів: кримінологічні та кримінально-виконавчі засади : навч. посіб. / А.В. Боровик, К.Г. Махніцька, О.Г. Колб та ін. ; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. О.Г. Колба. Одеса : Вид. дім «Гельветика», 2022. 400 с.

ЩОДО АКТУАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ ВІДБУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПОКАРАНЬ В МІСЦЯХ НЕСВОБОДИ УКРАЇНИ

Білак Н. І.

*кандидат юридичних наук, адвокат,
співзасновник БО «БФ «Благодійний фонд «Благодійний рух «Юкрейн»,
м. Одеса, Україна*

Україною обрано європейський вектор спрямування, до якого вона активно та впевнено прямує. Водночас швидкість наближення до євроспільноти та міжнародних стандартів залежить від багатьох факторів, одним із яких є рівень дотримання прав та свобод в країні.

Особливої актуальності набуває питання забезпечення основоположних прав та свобод людини в місцях несвободи під час відбування кримінальних покарань.

Слід зазначити, що незважаючи на доволі часте використання терміну «місця несвободи», наразі в законодавстві відсутнє його визначення. Водночас є поширеним застосування цієї дефініції у звітах. Наприклад, у Звіті Експертного центру з прав людини (далі – ЄЦПЛ) за 2019 рік про «*візити експертів ЄЦПЛ до місць несвободи в рамках діяльності Національного превентивного механізму, навчання моніторів НПМ та розроблення для них методичних посібників з перевірки різних типів*